

ROMA İMPARATORU HADRIANUS'UN SİKKELERİ [1]

Cevriye ARTUK

Publius Aelius Hadrianus, Aelius Hadrianus Afer ve Umbria'lı eski bir Etrusk ailesinden gelen Domitia Paulina'nın oğludur. Spartianus'a göre 24 ocak 76 da Roma'da, başka tarihçilere göre İspanya'da Italika şehrinde doğmuştu. 10 yaşında babasını kaybettikten sonra eğitimi iki eğitime verilmişti. Bunlardan birisi imparator olacak ve Hadrianus'a kardeşinin kızını verecek olan Trajanus idi.

Hadrianus 15 yaşında iken orduya katıldı, 101 senesinde Kuestor oldu. Daklar savaşında Trajanus'un yanında bulundu. 105 senesinde halk Tribün'ü oldu. Daklara karşı ikinci seferde kendisine Trajanus tarafından birinci Minerva ordusu kumandanlığı verildi. Bu ödevinde başarı gösterdiğinden Pretör oldu. Trajanus kendisine oyunlar tertibetmesi için para verdi.

Partları (114 — 117) yenen Trajanus'un sıhhati bozularak Roma'ya gelmiş, Hadrianus ise Suriye'de kalmıştı. Karısı Plotina'nın tavsiyesi üzerine 2 inci dafa Consul tâyin edilmişti.

Trajanus sağlığında yazılı olarak halefini göstermemişti, Plotina vasiyetnameyi değiştirdi. Kocasını 10 ağustos 117 de öldüğü halde gizli tutuldu, zira Hadrianus'a haber vermek lâzımdı. Hazırlık bittikten sonra Trajanus'un 11 ağustos'ta öldüğü ve vasiyetnamesi herkese bildirildi. Gûya Trajanus burada halef olarak Hadrianus'u bırakmıştı.

- [1] — Francis Hobler, Records of Roman History Vol. 1 1860 S. 300 devam,
— W. Froehner, les Médaillons L'Empire Romain Paris 1878 S. 24 devam,
— Henry Cohen, Description Historique des Monnaies, Tome deuxième Paris 1882 S. 104 devam,
— Dictionnaire classique de Biographie, Mythologie et geographie Anciennes Paris 1884 S. 288
— W. Weber, Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Hadrianus Leipzig 1907.
— Paulys Real — Encyclopädie der classischen Altertums Wissenschaft XIV. 2 Stuttgart 1912 S. 2177.
— H. Mattingly — E. A. Sydenham, The Roman Imperial coinage, Vol. II London 1926 S. 315 devam,
— Kurt Regling, Die antiken Münzen 1929 S. 116 devam,
— Catalogue de Monnaies Antiques No. XV Genève 1930
— P. M. Strack, Untersuchungen zur römischen Reichsprägung des II Jahrhunderts. Teil II: Die Reichsprägung zur Zeit des Hadrian Stuttgart 1933.
— H. Mattingly, Coins of the Roman Empire in the British Museum London 1936 S. 236 devam,
— Naville 8c C° Monnaies Grecque et Romains No. XII S. 179 devam.

Hadrianus imparator olunca birinci isteği rahat ve huzuru muhafaza etmekte. Partlarla sulh akt ile onlara Ermenistanı, Mezopotamya'nın bir kısmını ve Trajanus'un kendilerinden almış olduğu yerleri geri verdi. Husrev'in kırallığını tanıdı. Suriye'ye bir vali tâyin etti. 118 de halka ikramlarda (Liberalitas) bulundu (Bakınız: H. Cohen S. 182 No 914). Roma ve İtalya halkının 16 seneden beri hazineye borçlu oldukları pek büyük meblâğları istemedi ve Forum'da vermiş oldukları senetleri yaktırdı. (Senetlerin yakılma olayı için aşağıdaki sikkelere bakınız: H. Cohen S. 208 No. 1210 — 1213). Cömert, kanaatkâr ve sabırlı idi. Bu iyi huyları ile askerlerinin sevgisini kazanmıştı.

Hadrianus'un sulh siyaseti Trajanus'un generalleri tarafından hoş görülmedi ise de birşey yapamadılar, neticede Senato tarafından idâm edildiler.

Hadrianus gittikçe büyüyen imparatorluğunu dolaşmağa başlamıştı. Eyaletlere istiklâl vermek istiyordu. 10 sene gezdi. 3 kere Küçük Asya'da bulundu, eyaletlerin idaresini düzene koydu. Galya, Germanya ve Britanya'yı da dolaştı. Britanya'da, hâlâ kalıntıları görülebilen büyük, kalın bir duvar yaptırdı. 123 de Atina'da idi. 124 de Anadolu'ya, 125 te tekrar Atina'ya geçti. Yunanistan adalarını gezdikten sonra Atina'ya döndü. Sicilya'ya gittiği bile zannolunmaktadır. 128 de Roma'ya dönerek vatanın babası (Pater patriae) unvanını aldı. Bu unvanı iki kere istememişti. Karısı Sabina'ya Augusta unvanını verdi. Bundan sonra Arabistan, Mısır, Filistin ve Suriye'de geziler yaptı. Yahudi kıralına karşı açtığı harb 135 te bitmişti. Atina' da Jupiter tapınağının inşaatını bitirdi. Gezilerinin çoğunu yaya olarak yapmıştı. İnsanların hayatını yakından görerek kanunları ona göre tatbik etmek istiyordu. Lucius Aelius Caesar'ı mânevi evlât olarak kabul etmiş ise de 138 aralık'ta öldüğünden, sonradan Antoninus Pius denilecek olan Marcus Antoninus'u evlâtlığa kabul etmişti. 21 sene saltanattan sonra temmuz 138 de 60 yaşında iken öldü.

Hadrianus'un sikkeleri çeşitli cins madenden kesilmiş olup gruplar halinde gösterilebilir.

117 Senesi.

BMC {2} Lev. 46,3 altın sikkesinin ön yüzünde: Hadrianus'un büstü bulunmakta olup

IMP CAES TRAIAN HADRIANO OPT AVG GER DAC

yazısı okunmaktadır.

Arka yüzünde: Trajanus ve Hadrianus toga giymiş olarak karşı karşıya ayakta durmuş el sıkışıyorlar. Yazı:

PARTHIC DIVI TRAIAN AVG F PM TRP COS PP

altta:

ADOPTIO

[2] BMC: A Catalogue of the Roman coins in the British Museum.,

117 - 118 Seneleri

BMC Lev. 47,13 altın sikkesinin ön yüzünde: Hadrianus'un büstü, tefne çelenkli, örtü ve zırhlı. Yazı:

IMP CAES TRAIAN HADRIANO OPT AVG G D PART.

Arka yüzünde: Plotina'nın büstü, örtülü, sağa doğru. Yazı:

PLOTINAE AVG.

118 Senesi 2 inci Konsüllüğü.

BMC Lev. 48, 2 Gümüş sikkesinin ön yüzünde: Hadrianus'un tefne çelenkli büstü. Yazı:

IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG

Arka yüzünde: Concordia örtülü, sola doğru oturmuş, sağ elinde Patera tutuyor. Yazı:

PM TRP COS II.

Altta:

CONCORD

118 Konsul designatus III.

BMC Lev. 48, 13 gümüş sikkesinin ön yüzünde: Hadrianus'un büstü sağa doğru. Yazı:

IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG.

Arka yüzünde: Felicitas, örtülü, sola doğru ayakta, sağ elinde Caduceus sol elinde bereket boynuzu taşımaktadır. Yazı:

PM TRP COS DES III.

Sahanın sol ve sağında:

FEL AVG.

119 - 138 Konsul III.

Bu grup sikkelerin ön yüzlerinde Hadrianus'un başı veya büstü (tefne çelenkli, örtülü ve zırhlı) vardır. Yazı:

IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG.

Arka yüzlerinde: Herkül, Jupiter, Mars, Minerva Neptün, Roma İlahları ve Aeternitas, Concordia, Felicitas, Pax, Victoria, Fortuna, Pietas, Libertas ve Spes tasvirleri yer almıştır.

BMC Lev. 50, 17 Gümüş sikkesinin arka yüzünde: Pietas, örtülü, giyili, cepheden, ayakta, başını sol tarafa çevirmiş, ellerini havaya kaldırmış. Yazı:

PM TRP COS III.

128 - 132 Seneleri.

Bu grup sikkelerinin ön yüzlerinde: İmparator'un sakallı başı (tefne çelenkli büstü, zırlı) bulunmaktadır. Yazı:

HADRIANVS AVGVSTVS PP.

BMC Lev. 56, 14 Altın sikkesinin arka yüzünde: İmparator çıplak başlı, askerî kıyafette, at üzerinde, sağ elini kaldırmış. Yazı:

COS III.

134 - 138 Seneleri.

BMC Lev. 60, 2 Gümüş sikkesinin arka yüzünde: Liberalitas örtülü, sola doğru, ayakta, sağ elinde dörtköşe bir şey (Tesara) tutmaktadır [3]

İmparator'un herhangi bir memleketine gelişini gösterir sikkelerin ön yüzlerinde yine imparator'un büstü bulunmakta olup arka yüzleri bu hareketi anlatmaktadır (Adventus grubu).

BMC Lev. 62, 11 Altın sikkesinin ön yüzünde: İmparator'un büstü bulunmaktadır. Yazı:

HADRIANVS AVG COS III PP.

Arka yüzünde: Toga giymiş olan imparator ayakta durur vaziyette olup karşısında Afrika, örtülü, başına fil postunu giymiş, sağ elindeki Patera ile aralarında bulunan 3 ayaklı sehpa kurban sunuyor, sol elinde başaklar taşımakta. Yazı:

ADVENTVI AVG AFRICAE. (Lev. I 1)

BMC Lev. 62, 12 Gümüş sikkesinin arka yüzünde İspanya tasvir edilmekte olup yazı:

ADVENTVI AVG HISPANIAE.

Neville C. Lev. XXIII, 682 İmparator'un Roma'ya gelişini göstermektedir. Yazı:

ADVENTVS AVG PONT MAX TR POT COS II S C (Lev. I 2)

BMC Lev. 62, 14 Altın sikkesinin arka yüzünde: İtalya tasvir edilmektedir. Yazı:

ADVENTVI AVG ITALIAE. (Lev. I 3)

Gezilerini canlandıran resimleri ihtiva eden gezi sikkelerinin ön yüzleri aynı olup imparator'un büstünü ve

HADRIANVS AVGVSTVS PP.

[3] Romalılarda büyük bayram günleri, prensin doğuşu, imparator'u tahta çıkışı ve zafer günlerinde imparator tarafından halka hediye dağıtılırdı. Halk hediyelerini Tesara ismi verilen 4 köşe markalarla alabilirdi. Bu markalara hediyelerin cinsi yazılırdı. Liberalitas'lar Consul'lük gibi sayılırdı. Yukardaki sikke 6 ıncı Liberalitas'ı bildirmektedir.

yazısını ihtiva etmektedir. Arka yüzlerinde ise, gezdiği her memleket örtülü ve uzanmış bir kadın şeklinde tasvir edilmiş olup o memleketi karakterize eden hayvan ve eşyalarla memleket adı konmuştur.

BMC Lev. 62, 15 Altın sikkesinin arka yüzünde Mısır tasvir edilmiştir. Kadın tasvirinin başında Lotus, sağ elinde Sistrum (madeni zil), sol kolu bir sepet üzerinde, karşısındaki altar üzerinde Mısır'ın kutsal hayvanı İbis bulunmaktadır. yazı:

AEGYPTOS. (Lev. I 4)

BMC Lev. 63, 10 Altın sikkesinin arka yüzünde: İspanya tasvir edilmiştir. Sağ elinde bir zeytin dalını tutmakta ve sol kolunu da kayaya dayamaktadır. Yazı:

HISPANIA

BMC Lev. 62, 19 Altın sikkesinin arka yüzünde: Afrika gösterilmek istenmiştir. Afrika tasviri başına fil postunu giymiş, sağ elini, sol tarafta duran aslanın boynuna koymuş, sol kolu meyva dolu bir sepet üzerinde durmaktadır. Üstteki yazı:

AFRICA. (Lev. I 5)

İmparator'un «Yeniden ihya edici: Restitutor» vasfını canlandırmakta olan sikkelerinde ise imparator, kadın şeklinde gösterilmiş olan memleketin elinden tutarak kaldırmaktadır.

BMC Lev. 64, 3 Altın sikkesinin ön yüzünde: İmparator'un büstü olup yazı evvelki grupun aynıdır. Bütün gruplarda değişen ve imparator'un, anlatılmak istenen vasıf ve icraatını canlandıran yüz arka taraf olduğuna göre bu sikkenin arka yüzünde de: İmparator Abaya'yı ihya etmekte olup yazı:

RESTITVTORI ACHAIAE

BMC Lev. 64, 5 Altın sikkesinde:

RESTITVTORI AFRICAE

BMC Lev. 64, 7 Gümüş sikkesinde:

RESTITVTORI GALLIAE

BMC Lev. 64, 8 Gümüş sikkesinde:

RESTITVTORI HISPANIAE

AMC Lev. 64, 10 Gümüş sikkesinde:

RESTITVTORI MACEDONIAE

Naville C Lev. XXVI, 746 Bakır sikkesinde:

RESTITVTORI PHRYGIAE, altta S C. (Lev. I 6)

yazıları okunmakta ve imparator'un bu ülkeleri ihya ettiği anlatılmak istenmektedir ve anlatılmıştır.

Karısı Şabına adına kesilmiş bir sikkenin ön yüzünde:

BMC Lev. 64, 12 Sabina'nın büstü, yazı:

SABINA AVGVSTA HADRIANI AVG PP.

Arka yüzünde: Concordia, örtülü, taht üzerinde, sol tarafa doğru oturmuş uzatmış olduğu sağ elinde patera tutuyor, sol kolunu Spes statüetinin üzerine koymuş, yazı:

CONCORDIA AVG.

İmparator'un karısı ile beraber kesilmiş sikkelerinden biri olan *BMC Lev 69,2* gümüş sikkesinin ön yüzünde Hadrianus'un başı, tefne çelenkli, sağa doğru, yazı:

HADRIANVS AVGVSTVS.

Arka yüzünde: Sabina'nın büstü, örtülü, sağa doğru, yazı:

SABINA AVGVSTI.

İmparator'un ordusunu herkese tanıtan sikkeler grubunda «Exercitus» ise ön yüzler aynı olup arka yüzler değişmekte ve orduları tanıtmaktadır.

BMC Lev. 93,7 Bakır sikkenin arka yüzünde Hadrianus at üzerinde sağa doğru, sağ elini kaldırmış, önünde sancaklarıyla ordusu bulunmaktadır. Yazı:

EXERCITVS.

Altta:

S C ve MAVRETANICVS.

Bu sikke İmparator'un Fas ordusunu göstermektedir. Hadrianus bütün İmparatorluk ordularını dolaşmakla bir yenilik yapmıştır. Orduda yapmış olduğu en önemli değişiklik «lejyonların buldukları memleketten toplanacak» emrini vermesi idi. Bunun neticesi olarak Millî ordular meydana geldi.

BMC Lev. 93,8 bakır sikkesinin arka yüzünde: Hadrianus yüksekçe bir yerde ayakta, sağ tarafa dönmüş, sağ elini kaldırmış, ordusu karşısında yer almaktadır. Yazı:

EXER MOESI.

CVS

Altta:

Sahada: S C bulunmaktadır.

BMC Lev. 93,2 Bakır sikkesinin arka yüzünde: İmparator atta, sağa doğru, sağ elini kaldırmış, ordusu karşısında, askerler sancaklarıyla. Yazı:

EXERCITVS.

Altta:

GERMANICVS .

S C (Lev. I 7)

BMC Lev. 93,11 Bakır sikkesinde ise Suriye ordusu gösterilmek istenmiştir. Yazı:

EXERCITVS.
SYRIACVS
S C

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü Nüvizmatik Kabinesi sikke koleksiyonunda:

	Altın	Gümüş	Bakır
Plotina	2		
Hadrianus	36	161	30
Sabina	2	15	1

sikke bulunmaktadır. [4]

[4] Bu yazı müze kayıtlarına göre hazırlanmış olduğundan koleksiyonda bulunan sikkelerin hangi gruptan ve ne miktar olduğu belirtilememiştir. Bu hususta Prof. Dr. Bosch'un muntazam çalışmalarına müteşekkir olduğumu söylemek vazifemdir.

A/

1

Æ

2

A/

3

A/

4

A/

5

Æ

6

Æ

7